

Helsingfors tillstånd och utveckling

2013

Helsingfors stad
Faktacentralen

Sammandrag

Utgivare
Helsingfors stads faktacentral
PB 5500, 00099 Helsingfors stad
tel. 09 310 1612
www.hel.fi/tietokeskus

Förfrågningar
Timo Cantell, tel. 09 310 73362
Ari Jaakola, tel. 09 310 43608

Helsingfors stad
Faktacentralen

Helsingfors tillstånd och utveckling 2013

Sammandrag

Redaktion
Timo Cantell
Markus Laine
Henrik Lönnqvist
Eija Rauniomaa
Minna Salorinne
Katja Vilkama
Jenni Väliniemi-Laurson

Översättning
Lingoneer Oy
Ombrytning
Ulla Nummio
Pärm
Tarja Sundström-Alku
Pärbild
Helsingfors stads mediebank/
Seppo Laakso
Tryckeri
Edita Prima Oy, Helsingfors 2013

tryckt version
ISBN 978-952-272-405-2
webbversion
ISBN 978-952-272-406-9

Innehåll

Till läsaren	5
1 Kort om helsingforsborna	7
Befolkningsökningen fortsätter i Helsingfors	7
Antalet barn och unga ökar	8
Antalet personer i arbetsför ålder har börjat minska	9
Befolkningen åldras även i Helsingfors	9
Prognosen för den svenskspråkiga befolkningen	10
Invandrarbefolkningen växer och koncentreras	12
Andelen små hushåll är stor	13
2 Välfärd och service	15
Elevantalet inom den grundläggande utbildningen och på andra stadiet i Helsingfors	15
Den kommunala dagvården populär, ökat behov av barnskydd	16
Utkomststödet utbrett och kostsamt för staden	17
Användning av tjänsterna för äldre	17
Helsingforsborna är i snitt friskare än andra finländare	17
Offentliga och privata hälsotjänster används sida vid sida	19
Hälsostationens vårdprocess fick toppbetyg av användarna, den allmänna opinionen är mer kritiska	20
3 Den lokala differentieringen	21
Differentieringen av stadsdelarna är en del av storstädernas utveckling	21
Helsingfors interna områdesindelning är tydlig – tecken på eftersatta bostadsområden?	21
Skillnaderna mellan områden som tillhör ytterligheterna ökar en aning	24
De lokala skillnaderna i Helsingfors är måttfulla i en internationell jämförelse	25
4 Ekonomin	26
Ett växande och allt mer internationellt nationalekonomiskt lokomotiv	26
En mångsidig näringsstruktur	27
De regionala arbetsmarknadernas dragningskraft – pendling och flyttningsrörelse	28
Den kommunala ekonomins tillstånd och utmaningar	30

Till läsaren

Publikationen Helsingfors tillstånd och utveckling 2013 är ett sammandrag av den finskspråkiga publikationen Helsingin tila ja kehitys 2013. I sammandraget presenteras i korthet fyra aktuella teman: befolkningen i Helsingfors, Helsingforsbornas välfärd och service, den lokala differentieringen och ekonomin. Själva rapporten innefattar också andra aktuella teman som berör Helsingfors stads verksamhet, invånare eller situationen i Helsingforsregionen, såsom kommuninvånarnas deltagande, boendestandarden, kulturen, säkerheten och turismen i staden samt stadsstrukturens dimensioner med beaktande av trafikens och miljöns perspektiv.

Publikationen Helsingfors tillstånd och utveckling sammanfattar centrala förändringar i Helsingfors, huvudregionen och Helsingforsregionen. Granskningens tidsspann omfattar såväl den senaste fullmäktigeperioden som mer omfattande förändringar och kontinuum som har inträffat under 2000-talet. Denna rapport fungerar samtidigt som Helsingfors välfärdsberättelse, som sammanställs en gång per fullmäktigeperiod.

Granskningen innefattar den senaste statistikinformationen och de färskaste forskningsrönen. Vissa material färdigställs med en viss fördröjning så att den senaste tillgängliga uppdateringen kan vara från år 2010 eller 2009. Vi har strävat efter att jämföra Helsingfors och de olika delområdena i Helsingfors inom de gränser som materialet tillåter. Målsättningen är att faktacentralens övriga publikationer för sin del ska kunna producera sådan information som skapar förståelse för situationen i Helsingfors och hela stadsregionen.

Denna gång har en arbetsgrupp utsetts för de olika ämbetsverken. Experter från stadsplaneringskontoret, utbildningsverket, socialverket, ekonomi- och planeringscentralen, hälsovårdscentralen samt miljöcentralen har fått ge sina synpunkter på arbetet. Tack till alla experter som har bidragit till arbetet!

Rapporten har skrivits av experter från Helsingfors stads faktacentral samt stadsplaneringsverket och miljöcentralen. Tack till författarna!

Helsingfors, januari 2013

Ari Jaakola
statistik- och informationstjänstchef

Timo Cantell
forskningschef

1 Kort om helsingforsborna

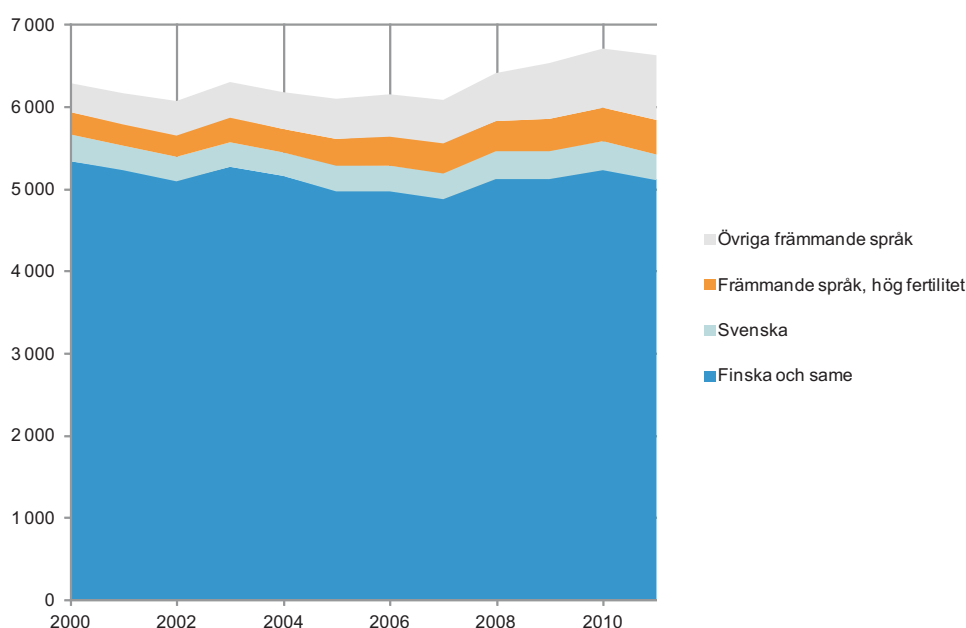
Befolkningsökningen fortsätter i Helsingfors

Invånarantalet i Helsingfors överskred för första gången 600 000 invånare i augusti 2012. Befolkningsökningen har varit synnerligen snabb, med tanke på att gränsen på en halv miljon invånare överskreds år 1993. Antalet invånare i staden har ökat jämnt efter den tillfälliga nedgången i början av 2000-talet, under åren 2008–2011 med i genomsnitt 6 200 personer per år. Invånarantalet i Helsingfors förväntas öka till närmare 680 000 före år 2030 och befolkningen i Helsingforsregionen till 1,6 miljoner invånare.

Befolkningsökningen beror på tre faktorer. För det första har den inhemska nettoflyttningen till Helsingfors ökat, vilket delvis förklaras av en minskad utflyttning. Helsingfors har länge varit en attraktiv inflyttningssort, men samtidigt har en del helsingforsbor, i synnerhet barnfamiljer, flyttat från staden till andra kommuner i Helsingforsregionen. Under de senaste åren har denna utflyttning minskat. Medan Helsingfors i början av 2000-talet upplevde en flyttningsförlust på i genomsnitt 4 400 personer till den övriga Helsingforsregionen, förblev den årliga förlusten åren 2008–2011 en utflyttning på 2 300 personer under åren 2008–2011.

En annan faktor som leder till en befolkningsökning är flyttningsvinsten från utlandet, som har ökat kontinuerligt i synnerhet efter år 2005. Åren 2007–2011 var flyttningsvinsten från utlandet i genomsnitt 3 300 personer per år. Till följd av flyttningsrörelsen bor nästan 30 procent av de invånare i Finland som talar ett främmande språk i Helsingfors och nästan 50 procent i huvudstadsregionen.

Figur 1. Födda i Helsingfors enligt modersmål¹ åren 2000–2011

¹Språkgrupper med hög fertilitet är enligt definition de modersmål där 2007–2011 års medeltal för det summerade fruktbarhetsstalet är större än medeltalet för alla främmande språk, d.v.s. 1,8–3,8, och där antalet födda överstiger 10. Till dessa språkgrupper hör albanska, arabiska, bengalska, kurdiska, lingala, somaliska, tagalog, thai, turkiska och urdu.

Källa: Statistikcentralen, Befolkningsstatistik för huvudstadsregionen

Den tredje faktorn som bidrar till befolkningsökningen är den naturliga befolkningsstillväxten. Under de senaste åren har antalet födda varierat mellan 6 500 och 6 700; mellan åren 2000 och 2007 föddes i genomsnitt 6 150 barn varje år. Samtidigt har antalet döda i Helsingfors hållit sig på i genomsnitt 5 000 personer per år. Således har den naturliga befolkningstillväxten stigit till 1 500 personer per år.

Antalet barn och unga ökar

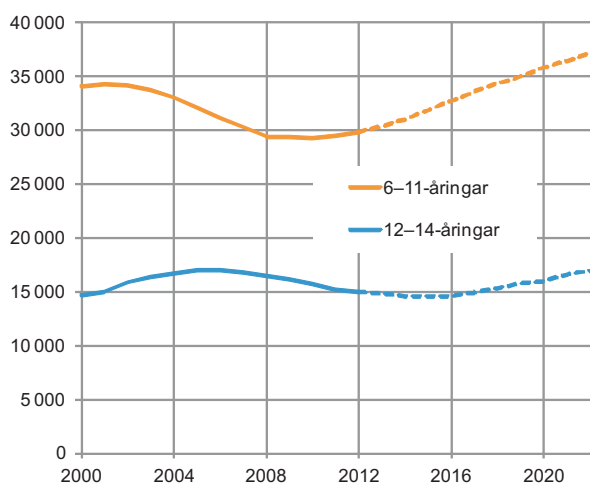
Det finns fler barnfamiljer än tidigare i Helsingfors. Detta beror bland annat på en minskad utflyttning till grannkommunerna, ökad nativitet och på att barnfamiljer allt oftare föredrar stadsboende. Av dessa orsaker bodde 41 000 barn i dagvårdsåldern, d.v.s. barn mellan 0 och 6 år, i Helsingfors i början av år 2012. Deras andel ökade betydligt åren 2007–2011, med 12 procent. Som en följd av denna ökning har antalet barn som deltar i kommunal dagvård ökat i Helsingfors under de senaste fem åren.

Senast föddes lika många barn i början av 1990-talet. Det ökade antalet barn beror i synnerhet på ökningen av invånare med utländsk bakgrund, eftersom antalet barn som föds av utländska kvinnor har fördubblats sedan årtusendets början och nu utgör 18 procent av alla barn som föds. Man kan förutspå att detta kommer att återspeglas i efterfrågan på service i flera förvaltningar under de kommande åren och delvis årtiondena.

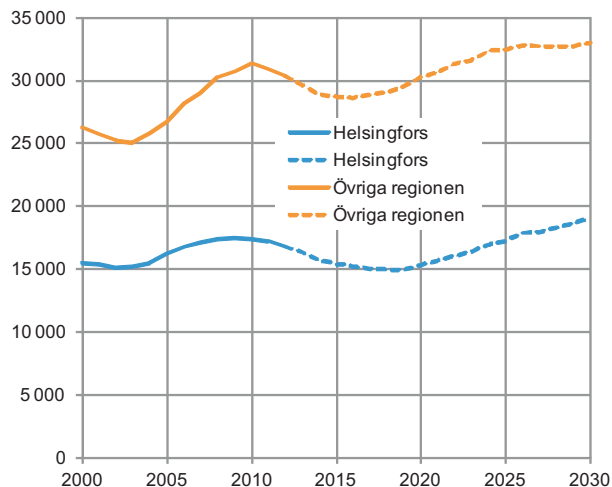
I början av år 2012 var antalet barn i lågstadieåldern (6–11 år gamla) cirka 30 000. Antalet barn i högstadieåldern (12–14 år gamla) uppgick till 15 000 och antalet 15–17-åringar var nästan 17 000. Även om dessa åldersklasser har minskat i storlek under de senaste åren, förutspår man att antalet barn i alla åldersgrupper snart kommer att börja öka.

Den numerära förändringen i åldersklasserna fördelas inte jämnt i stadsstrukturen. Exempelvis har ökningen av barn i dagvårdsåldern varit exceptionellt stor i Berghäll och Alpbyn, där det år 2012 finns till och med 50 procent fler 0–6-åringar än i början av år 2007. Till skillnad från den tidigare utvecklingen har antalet småbarn ökat med närmare 2 000 personer, d.v.s. 27 procent, i innerstaden, Haga och Drumsö.

Figur 2. Antalet barn i grundskoleåldern, 6–14-åringar, åren 2000–2012 och prognos för 2013–2023

Figur 3. Antalet 15–17-åringar i Helsingfors och övriga Helsingforsregionen 1.1.2000–2012 och prognos för 1.1.2013–2030

Källa: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050 – Ennuste alueittain 2013–2022. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2012: 31.

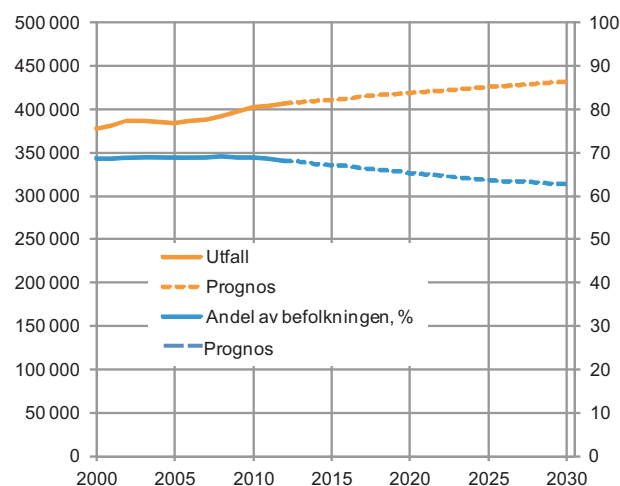
Antalet personer i arbetsför ålder har börjat minska

Utvecklingen av befolkningen i arbetsför ålder (18–64-åringar) i Helsingfors håller snabbt på att förändras. Även om antalet personer i arbetsför ålder fortsättningsvis ökar, började deras andel av hela befolkningen minska både i Helsingfors och i hela regionen i början av 2010-talet. Antalet personer i arbetsför ålder ökar nu med i genomsnitt 1 500 personer per år.

Antalet unga vuxna (18–24-åringar) har ökat snabbt i Helsingfors under de senaste åren, men nu förutspås åldersklassen minska fram till 2020-talet. Antalet äldre personer i arbetsför ålder (55–64-åringar) ökade på samma sätt väldigt snabbt, men i takt med att de stora åldersklasserna pensioneras minskar antalet fram till år 2015. Därefter förutspås en ny tillväxt inom denna åldersgrupp.

Man bör observera att de s.k. traditionella stora åldersklasserna som föddes efter kriget inte tillhör de antalsmässigt stora åldersklasserna i Helsingfors, utan de största åldersklasserna i staden utgörs av vuxna i 20–30-årsåldern som kommit till Helsingfors för att studera och arbeta. Dessa unga vuxna bidrar för sin del till att hålla Helsingfors dynamiskt och aktivt, vilket är en styrka också i framtiden.

Figur 4. Antalet människor i arbetsför ålder (18–64-åringar) samt deras andel av befolkningen i Helsingfors 1.1.2000–2012 samt prognos för 2013–2030

Källa: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050 – Ennuste alueittain 2013–2022. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2012: 31.

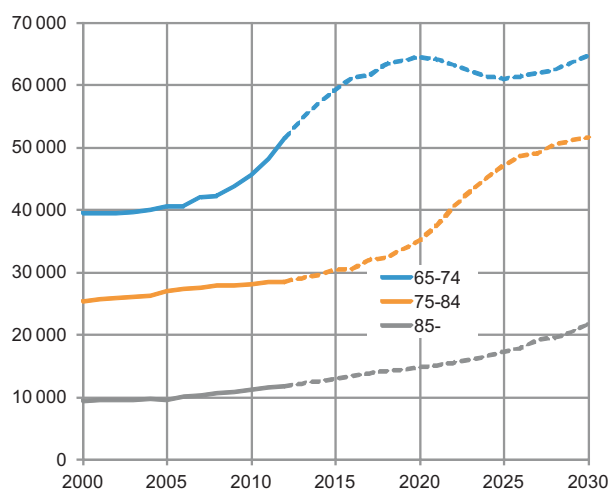
Befolkningen åldras även i Helsingfors

Den allt äldre befolkningen är en utveckling som berör hela Finland. Trots att befolkningsstrukturen i Helsingfors är yngre än i det övriga landet har antalet personer i pensionsåldern (över 65 år) ökat. Medelåldern för de som går i ålderspension har på fem år ökat med drygt ett år. Detta beror delvis på höjningen av den officiella pensionsåldern. År 2011 var den genomsnittliga pensionsåldern för Helsingfors stads anställda 62,9 år. Den genomsnittliga åldern för ålderspension var 64,2 år.

Andelen pensionerade uppskattas öka i Helsingfors från nuvarande 15 procent till 20 procent före år 2030. I början av år 2012 var antalet personer över 65 år 91 700 och antalet förväntas överskrida 100 000 under år 2014. År 2030 beräknas antalet pensionärer vara 140 000.

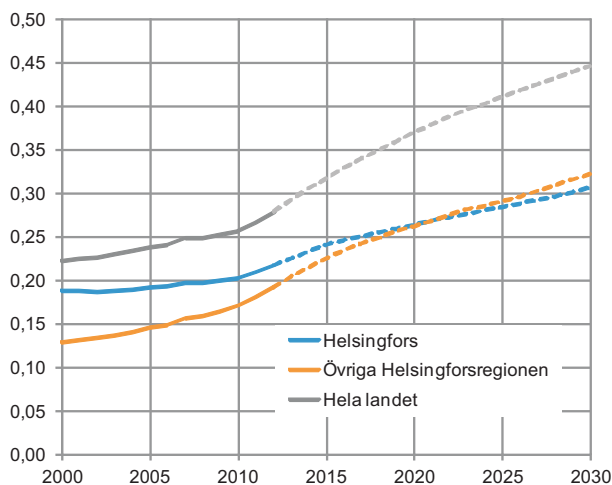
Ökningen av antalet personer över 75 år, den åldersklass som utgör den största belastningen för hälsovården och socialtjänsterna, har också fördubblats jämfört med tidigare, men den snab-

Figur 5. Antalet människor fyllda 65 år i Helsingfors 1.1.2000–2012 och prognos för 2013–2030

Källa: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050 – Ennuste alueittain 2013–2022. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2012: 31

Figur 6. Försörjningsförhållandet 1.1.2000–2012 och prognos för 2013–2030 (över 65-åringar/15–64-åringar)

Källa: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050 – Ennuste alueittain 2013–2022. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2012: 31

ba ökningen av denna åldersklass börjar först under 2020-talet. På motsvarande sätt ökar antalet personer över 85 år med 300–400 personer per år under de närmaste åren, men efter 2020-talets mitt överskrider den årliga ökningen redan 1 000 personer.

Prognosen för den svenskspråkiga befolkningen

Prognosen för den svenskspråkiga befolkningens antal och åldersstruktur uppgörs med en liknande demografisk projektionsmetod som vid prognosen för hela befolkningen områdesvis. Vid prognosen för de svenskspråkiga barnen beaktas att som svenskspråkiga barn kan registreras även sådana vars moder inte är svenskspråkig. Prognosen för hela staden sträcker sig till år 2040.

Eftersom de svenskspråkigas åldersstruktur är åldringsbetonad har minskningen i antalet svenskspråkiga i hög grad berott på ett överskott av avlidna gentemot födda. De senaste åren har dock de svenskspråkigas antal och andel minskat långsammare, eftersom i synnerhet de små barnen och 65–74-åringarna börjat öka. Även totalantalet svenskspråkiga förutspås börja växa igen under de närmaste åren.

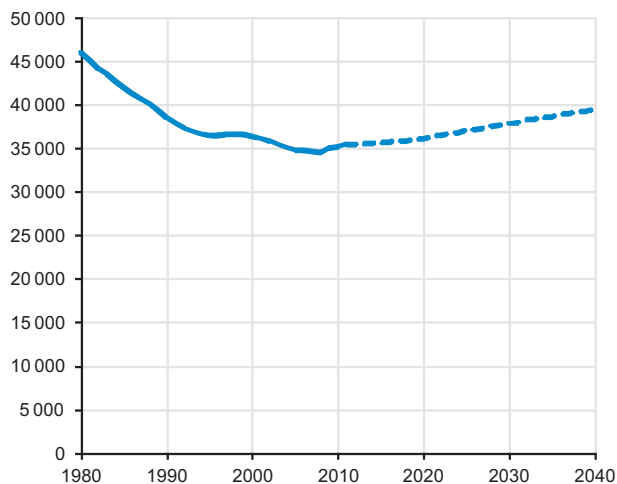
Befolkningsprognosen för de svenskspråkiga har uppgjorts för 10 år första gången också på distriktsnivå. Eftersom en betydande del av bostadsproduktionen under kommande år sker i områden med förhållandevis många svenskspråkiga (Busholmen, Degerö), beaktades detta genom att för nybyggena i dessa områden göra en prognos utgående från deras specifika språkfördelningsstruktur.

I de stordistrikt där åldersstrukturen är äldst förutspås totalfolkmängden minska, allra mest i Västra och Norra stordistriktet. Däremot väntas de svenskspråkigas antal växa klart i synnerhet i Mellersta stordistriktet.

Tabell 1. Den svenskspråkiga befolkningen 1.1.1975–2011 och utvecklingsprognosen

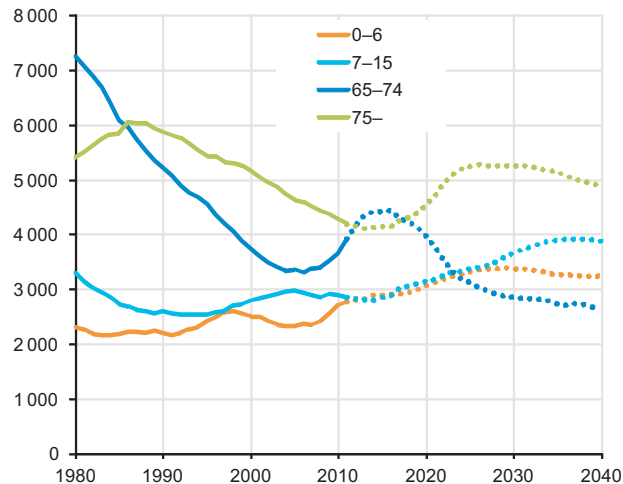
År (1.1)	Antal	Andel av hela befolkningen, %	År (1.1)	Antal	Andel av hela befolkningen, %
1975	52 610	10,5	2012	35 485	6,0
1980	46 018	9,5	2013	35 523	5,9
1985	41 864	8,7	2014	35 576	5,9
1990	38 546	7,9	2015	35 642	5,8
1995	36 517	7,1	2016	35 721	5,8
2000	36 362	6,6	2017	35 815	5,8
2005	34 871	6,2	2018	35 922	5,8
2006	34 774	6,2	2019	36 042	5,7
2007	34 695	6,1	2020	36 175	5,7
2008	34 505	6,1	2025	36 984	5,6
2009	35 124	6,1	2030	37 855	5,6
2010	35 198	6,0	2035	38 659	5,6
2011	35 459	6,0	2040	39 489	5,7

Figur 7. Antalet svenskspråkiga 1.1.1980–2011 och prognos för 2012–2040

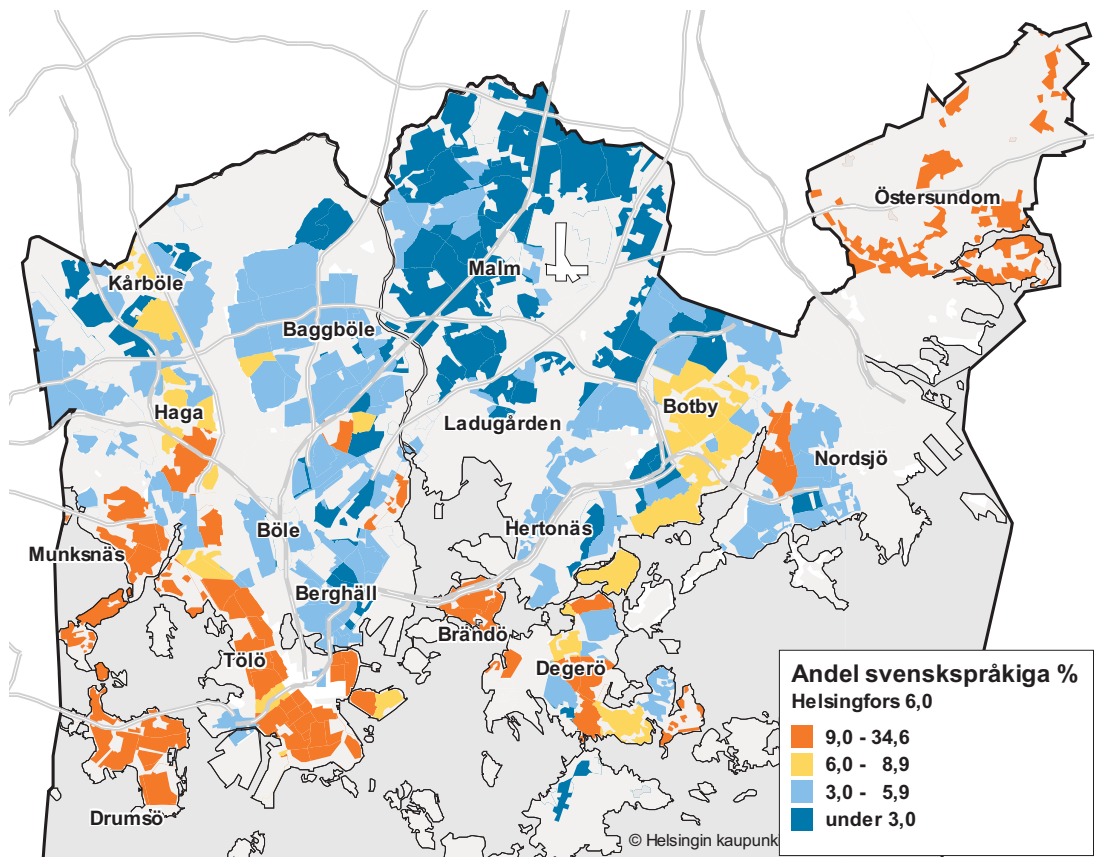
Källa: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2012–2050 – Ennuste alueittain 2012–2021. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2011: 32

Figur 8. Antalet svenskspråkiga åldersgruppvis 1.1.1980–2011 och prognos för 2012–2040

Källa: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2012–2050 – Ennuste alueittain 2012–2021. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2011: 32

Karta 1. Andel svenskspråkiga av befolkningen % i Helsingfors 2011

Tabell 2. Åldersstruktur bland den svenskspråkiga befolkningen resp. hela befolkningen 1 januari 2000 och 2011 och prognosen för 2020–2040

År (1.1)	Samtliga, %	Ålder, år (%)				
		0–6	7–15	16–18	19–64	65+
<i>2000</i>						
De svenskspråkiga	100	6,9	7,7	2,6	58,3	24,5
Hela befolkningen	100	7,5	8,6	2,8	67,6	13,4
<i>2011</i>						
De svenskspråkiga	100	7,8	8,1	3,0	58,2	22,9
Hela befolkningen	100	6,8	7,7	3,0	67,5	15,0
<i>2020</i>						
De svenskspråkiga	100	8,4	8,7	2,6	56,8	23,5
Hela befolkningen	100	7,4	7,8	2,4	64,3	18,1
<i>2030</i>						
De svenskspråkiga	100	8,9	9,7	2,8	57,2	21,4
Hela befolkningen	100	7,0	8,5	2,7	61,4	20,4
<i>2040</i>						
De svenskspråkiga	100	8,2	9,8	3,3	59,6	19,1
Hela befolkningen	100	6,3	8,0	2,9	61,0	21,8

Källa: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2012–2050 – Ennuste alueittain 2012–2021. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2011: 32.

Invandrarbefolkningen växer och koncentreras

Invandrarbefolkningen brukar studeras på två olika sätt. Å ena sidan talar man om befolkningen med utländsk bakgrund, d.v.s. utländska medborgare och finländska medborgare födda utomlands, å andra sidan om den del av befolkningen som talar ett främmande språk. Antalet utländska medborgare ökar långsammare än befolkningen som talar ett främmande språk, eftersom 1 000–1 200 utländska medborgare varje år får finländskt medborgarskap.

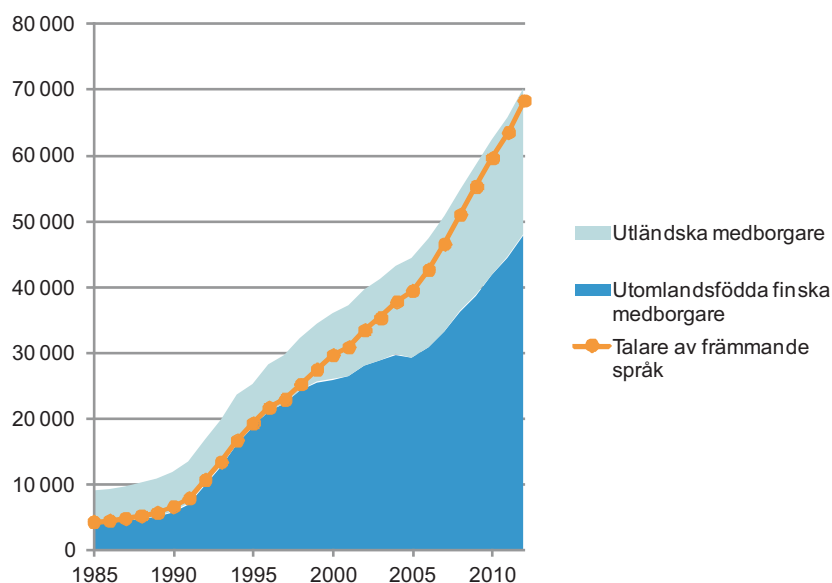
Vid årsskiftet 2011/2012 fanns det över 68 000 invånare som talar ett främmande språk i Helsingfors och antalet har fördubblats sedan år 2002. De största grupperna som talar ett främmande språk är rysktalande (14 500 personer), estniska (9 000) och somaliska (6 800).

I Helsingfors har ökningen av befolkningen med utländsk bakgrund fortsatt redan i två decennier. Från och med år 2005 har ökningen varit särskilt snabb, cirka 3 700 personer per år. Bakgrunden till ökningen är i synnerhet flyttningsvinster från utlandet.

Helsingfors förlorar varje år i genomsnitt 500 invånare som talar ett främmande språk till grannkommunerna i form av flyttningsförlust, men vinner motsvarande mängd i flyttningsvinst från det övriga Finland. Största delen av denna inhemska flyttningsvinst härstammar från länder från vilka Finland har tagit emot flyktingar. Beträffande Helsingforsregionens interna flyttningsrörelse består Helsingfors flyttningsvinst i synnerhet av somaliska personer och flyttningsförlusten av estniska, ryskspråkiga och engelskspråkiga invånare.

Arbetskraften med utländsk bakgrund har ökat kraftigt i Helsingfors under de senaste åren. I slutet av år 2009 hade nästan 33 500 personer av arbetskraften i Helsingfors utländsk bakgrund. Sysselsättningssituationen bland invånare med utländsk bakgrund förbättras ju längre personen har bott i Finland. Sysselsättningsgraden bland invånare med utländsk bakgrund varierar betydligt beroende på orsaken till invandringen. Om man ser

Figur 9. Människor med utländsk bakgrund och talare av främmande språk i Helsingfors 1985–2012

Källa: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050 – Ennuste alueittain 2013–2022. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2012: 31

på hela landet flyttar cirka 30 procent av invånarna med utländsk bakgrund till Finland på grund av arbete, cirka 30 procent kommer för att studera och cirka 30 procent kommer av familjeskäl. Omkring 10 procent av invånarna med utländsk bakgrund har flyktingstatus.

I slutet av år 2009 var sysselsättningsgraden bland 25–64 år gamla invånare med utländsk bakgrund i genomsnitt 54,7 procent. Hindren för sysselsättning utgörs ofta av bristfälliga språkkunskaper och en svag utbildningsbakgrund. Å andra sidan bidrar inte en hög utbildningsnivå till att sysselsätta invandrare i samma utsträckning som är fallet för infödda finländare. I slutet av år 2010 var sysselsättningsgraden bland personer med högskoleexamen som talar ett främmande språk 58 procent, då motsvarande siffra för finsk- och svenskspråkiga var 88 procent.

I slutet av år 2009 var arbetslöshetsgraden för personer med utländsk bakgrund (25–64-åringar) 19,8 procent. Arbetslösheten bland invandrare är cirka tre gånger högre än bland infödda finländare. På arbetsmarknaden förekommer fortfarande strukturella hinder och fördomar mot att anställa invandrare. Bristen på nätverk bland arbetssökande kan också vara ett hinder för att hitta ett arbete. Arbetslöshetsgraden är högst bland personer med afrikansk bakgrund och personer från Mellanöstern.

Andelen små hushåll är stor

En tredjedel av den vuxna befolkningen i Helsingfors bor ensam. Andelen ensamboende har minskat en aning efter år 2008. Däremot är cirka hälften av hushållen i Helsingfors enpersonshushåll. Om man räknar ihop hushållen med en och två personer, utgör deras andel av alla hushåll nästan 80 procent. Denna andel har inte ökat efter år 2005.

Det finns 55 400 barnfamiljer (familjer med minst ett barn under 18 år) i Helsingfors, knappt en femtedel (18 procent) av alla hushåll. Barnfamiljernas andel av hushållen har minskat något jämfört med situationen vid 2000-talets början. Då uppgick barnfamiljernas andel av hushållen i Helsingfors till 21 procent.

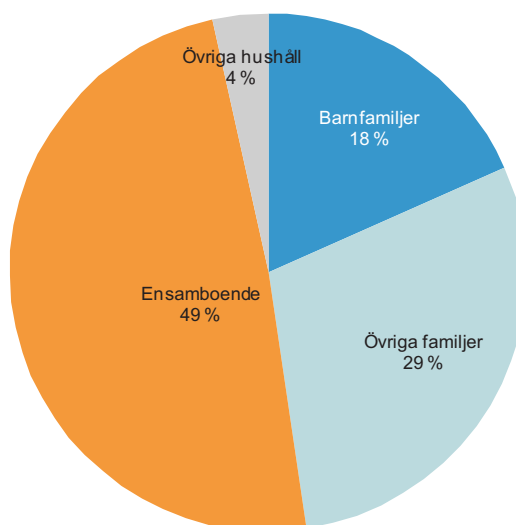
Endast något över hälften (55 procent) av barnfamiljerna är gifta par med barn. Andelen familjer sambopar med barn är 17 procent. Helsingfors har den största andelen en-

samförsörjare i Finland. Nästan 30 procent av barnfamiljerna (totalt 16 057) och över en fjärdedel (totalt 24 092) av barnen under 18 år lever i familjer med ensamförsörjare. Var tionde (1 547) ensamförsörjare är en man.

Granskat enligt familjetypen har barnlösa gifta eller samboende par de högsta inkomsterna, då deras inkomster per person är en femtedel högre än genomsnittet för hela staden. I de södra stordistrikten är deras inkomster 61 procent högre än genomsnittet för staden. Familjerna med ensamförsörjare har det sämst ställt. För dem var den beräknade inkomstnivån per person 44 procent lägre än genomsnittet. Det är oroande att 13 procent av barnen under 18 år i Helsingfors bor i hushåll som får utkomststöd och antalet barn som omfattas av stödet är 20 procent högre än för fem år sedan.

Barnfamiljerna och invånarna som talar ett främmande språk är mer trångbodda än andra. År 2010 hade var tredje barnfamilj i Helsingfors tillgång till färre än ett rum per person, medan endast vart tionde av alla hushåll i Helsingfors bodde trångt. Bland gifta och samboende par, vars yngsta barn är mindre än 3 år, var det ännu vanligare att bo trångt. Av dem var 66 procent trångbodda. Trångboddheten ökar när antalet personer i hushållet ökar. Av hushållen med över fem personer där invånarna talar ett inhemskt språk var 86 procent trångbodda och av hushållen där invånarna talar ett främmande språk var 98 procent trångbodda.

Figur 10. Hushålls- och familjestruktur i Helsingfors 1.1.2012

Källa: Statistikcentralen, Befolkningsstatistik för huvudstadsregionen

2 Välfärd och service

Elevantalet inom den grundläggande utbildningen och på andra stadiet i Helsingfors

Hösten 2011 fanns det 44 990 elever i årskurserna 1–9 inom den grundläggande utbildningen i Helsingfors. Av dem gick 79 procent i stadens grundskolor, 5 procent i statliga grundskolor och 16 procent i privatskolor. Av eleverna på lågstadiet, i årskurserna 1–6 gick 89 procent i stadens skolor och på högstadiet var denna siffra 61 procent. Antalet elever inom den grundläggande utbildningen har åren 2005–2010 minskat med 7 procent.

År 2011 hade 7 procent av eleverna i Helsingfors grundskolor svenska som modersmål. Flest svenskspråkiga elever fanns i stadens grundskolor, där deras andel var 9 procent. I privata grundskolor var andelen svenskspråkiga elever drygt 2 procent och i de statliga grundskolorna var andelen svenskspråkiga elever endast 0,2 procent av alla elever.

År 2010 avlade 13 707 gymnasister i skolorna i Helsingfors studentexamen i enlighet med läroplanen för unga och 2 761 elever i enlighet med läroplanen för vuxna. Internationell studentexamen avlades av 370 studerande. Av studerandena som avlade gymnasieutbildningen i enlighet med läroplanen för unga studerade 58 procent i stadens skolor, 36 procent i privata gymnasieskolor och 6 procent i statliga gymnasieskolor.

År 2010 var av gymnasieeleverna som studerade i Helsingfors 84 procent finskspråkiga, 7 procent svenskspråkiga och 8 procent hade ett annat modersmål. Andelen studerande med ett annat modersmål har vuxit under 2000-talet, men ökningen har jämnats ut mot slutet av 2000-talet. I den övriga Helsingforsregionen utgör eleverna med främmande modersmål under fyra procent av alla elever. Det mångsidiga utbudet inom gymnasieutbildningen i Helsingfors höjer antalet studerande med främmande modersmål.

Tabell 3. Fördelningen enligt modersmål och kön hos 16–18-åringar som deltar i gymnasieutbildning eller yrkesutbildning på andra stadiet i Helsingfors år 2010

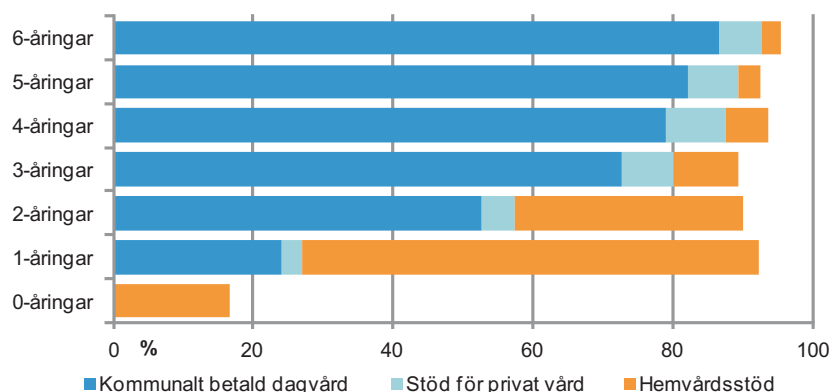
	Totalt antal studerande	Totalt	Men	Kvinnor
		%		
<i>På gymnasiet</i>				
Totalt	10 552	59,1	53,5	64,8
Finska	9 190	61,5	55,6	67,3
Svenska	755	70,4	67,5	73,3
Övriga språk	607	33,2	27,4	39,1
<i>Yrkesutbildning</i>				
Totalt	4 506	25,2	29,9	20,6
Finska	3 962	26,5	31,6	21,3
Svenska	190	17,7	19,6	15,9
Övriga språk	354	19,4	21,7	17,1
<i>Totalt på andra stadiet</i>				
Totalt	15 058	84,3	83,4	85,3
Finska	13 152	88,0	87,3	88,6
Svenska	945	88,2	87,1	89,2
Övriga språk	961	52,6	49,1	56,1

Källa: Statistikcentralen

Den kommunala dagvården populär, ökat behov av barnskydd

I Helsingfors finns över 41 000 barn under skolåldern. Två tredjedelar av de 1–6 åriga barnen är i kommunalt betald dagvård, 6 procent av barnen får stöd för privat vård och en femtedel omfattas av hemvårdsstödet. Andelen barn i dagvården ökar skarpt i och med åldern på så sätt att redan nio av tio barn över tre år vårdades inom dagvården. År 2011 var 80 procent av barnen inom den kommunala dagvården i Helsingfors finskspråkiga, 6 procent svenskspråkiga och 14 procent hade ett annat modersmål än finska eller svenska.

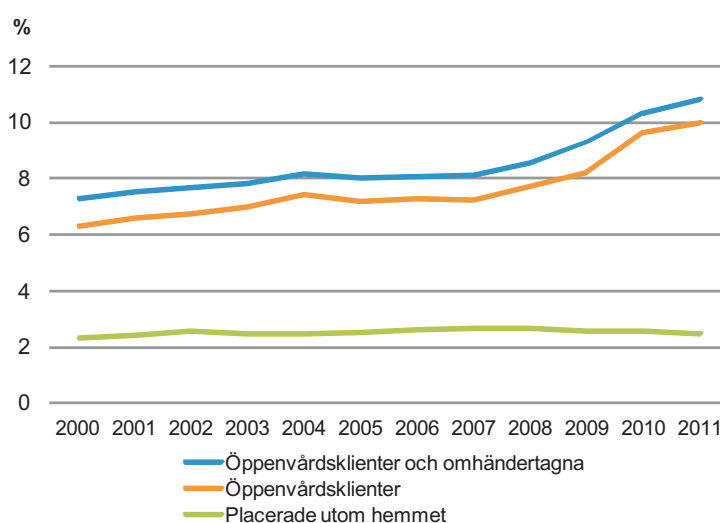
Figur 11. Barn i Helsingfors enligt dagvårdsform år 2011, andel av befolkningen i samma ålder

Källa: Helsingfors stads socialverk

Under år 2011 omfattades sammanlagt 10 564 barn och unga bosatta i Helsingfors av barnskyddet. Nästan vart tionde (9 %) barn under 18 år och 4 procent av ungdomarna i åldrarna 18–21 var klienter inom barnskyddet så att de antingen deltog i stödåtgärder inom öppenvården eller var placerade utom hemmet. Antalet har åren 2007–2011 ökat tämligen betydligt, med 37 procent. Speciellt har antalet klienter med andra modersmål än finska eller svenska ökat. Ändå sjönk antalet omhändertagna barn något under denna period.

Figur 12. Barnskyddets klienter i Helsingfors 2000–2011, andel av 0–17-åringar i befolkningen

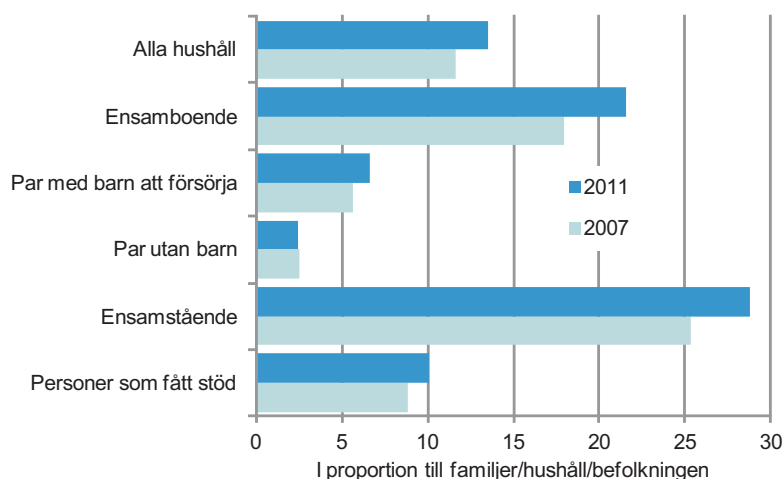

Källa: Helsingfors stads socialverk

Utkomststödet utbrett och kostsamt för staden

Var tionde Helsingforsbo fick under år 2011 utkomststöd, och utgifterna i anslutning till utkomststödet per invånare var avsevärt högre än i de övriga kommunerna i regionen och i Finland i genomsnitt. Andelen utkomststödstagare ökade i och med den ekonomiska recessionen från och med år 2008, men ökningen jämnades ut år 2011. Under år 2011 fick sammanlagt 41 575 hushåll i Helsingfors med nästan 60 000 personer utkomststöd. Sammanlagt fick 14 procent av hushållen utkomststöd. Särskilt fanns det bland utkomststödstagarna ensamförsörjande familjer med minst ett minderårigt barn. Utkomststödet var vanligare bland unga och mer sällsynt bland äldre åldersgrupper. Dåliga utgångspunkter anhopas; många utkomststödstagare var antingen arbetslösa eller permitterade. Vanliga var även situationer där man inte hade någon inkomst alls, var fjärde utkomststödstagare saknade inkomster helt. Dessutom hade bostadsbidraget stor betydelse för många.

Figur 13. Hushåll som fick utkomststöd enligt familjetyp som procentuell andel av motsvarande familjetyper/hushåll

Källa: Helsingfors stads socialverk

Användning av tjänsterna för äldre

Det finns cirka 40 000 äldre Helsingforsbor, d.v.s. invånare som fyllt 75 år. Av dem bodde 88 procent i sitt hem år 2010. Motsvarande siffra för hela landet är 90 procent. Andelen hemmaboende äldre har ökat något under de senaste åren. Av denna grupp använde allt som allt 11 000 personer tjänster för äldre och av dessa använde drygt hälften öppna tjänster. 12 procent av personerna över 75 år fick regelbundet hjälp av hemvården, 5,7 procent bodde inom intensifierat serviceboende och 5,1 procent var klienter inom anstaltsvården. Användningen av tjänsterna för äldre var något vanligare i Helsingfors jämfört med grannkommunerna.

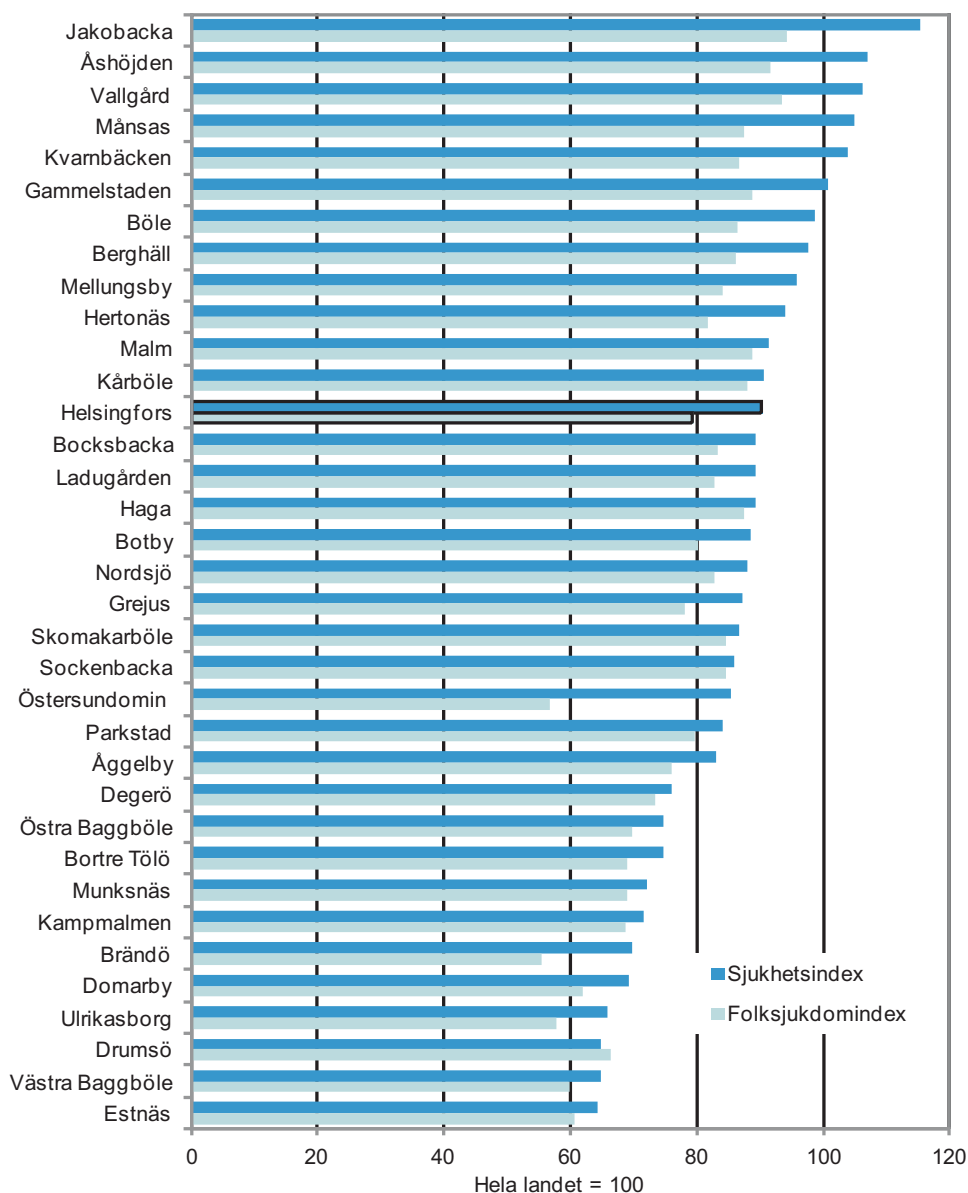
Helsingforsborna är i snitt friskare än andra finländare

I större städer visar sig ofta många fenomen från sin mest extrema sida. Detta syns i Helsingfors exempelvis genom att en del av befolkningen mår mycket bra, medan i synnerhet de med lägre utbildning och mindre inkomster dör yngre och är sjukare. År 2011 var sjukfrekvensen bland helsingforsborna fortsättningsvis lägre än för hela landet. Enligt FPA:s åldersstandardiserade sjukhetsindex fick Helsingfors värdet 90 då värdet för hela landet

är 100. Sjukhetsindexet baserar sig på tre registervariabler: dödlighet bland befolkningen, andel av befolkningen mellan 16 och 64 år som får sjukpension eller invalidpension samt andel av befolkningen som har rätt till specialersättningsgilla läkemedel. Jämfört med de övriga kommunerna i huvudstadsregionen låg sjukfrekvensen bland helsingforsborna på en högre nivå: år 2011 var indexet för Esbo 77,2, indexet för Vanda 89 och indexet för Grankulla 64,6.

Av sjukhetsindexets delfaktorer var dödligheten bland helsingforsborna (indexvärde i Helsingfors 104,5 och i Finland 100) högre än i hela landet år 2011. Å andra sidan insjuknar helsingforsborna betydligt mera sällan i de vanligaste folksjukdomarna än befolkningen i hela landet. Även om skillnaderna mellan Helsingfors och hela landet inte är stora, är helsingforsborna friskare än den övriga befolkningen, samtidigt som dödligheten är högre bland helsingforsborna. Det finns två förklaringar till detta.

Figur 14. FPA:s sjukhets- och folksjukdomindex för Helsingfors enligt basdistrikten 2011 (hela landet = 100)

Källa: FPA

För det första är de interna skillnaderna stora i Helsingfors. I distrikten varierar sjuklighetsindexet mellan 115 (Jakobacka) och 64 (Estnäs). Vid sidan av Jakobacka överskrider följande distrikt nivån i hela landet: Åshöjden, Vallgård, Gammelstaden, Månsas och Kvarnbäcken. Dessa tillhör också de distrikt där invånarnas utbildningsnivå är relativt låg, arbetslöshetsgraden relativt hög och andelen låginkomsttagare stor. Beträffande sjukhetsindexet fick distrikten Estnäs, Ulrikasborg, Drumsö, Västra Baggböle, Domarby och Brändö över 20 poäng mindre än genomsnittet för staden, d.v.s. sjukfrekvensen i dessa områden var betydligt lägre än genomsnittet.

Skolhälsoenkäten som genomförs bland ungdomarna med två års mellanrum avslöjar att skillnaden börjar synas redan under skoltiden: det är vanligare att dricka för att bli berusad i yrkesläroanstalter än i gymnasiet eller grundskolan. Daglig rökning är vanligare i yrkesläroanstalter och grundskolan än i gymnasiet. På samma sätt är övervikt vanligast i yrkesläroanstalter och vanligare i grundskolan än i gymnasiet.

Tabell 4. Helsingforsungdomarnas alkoholkonsumtion, rökning och övervikt, andel av studerandena vid läroanstalter

	Grundskolans årskurser 8 och 9		Gymnasiets 1:a- och 2:a klasser		Yrkesläroanstaltens 1:a- och 2:a klasser	
	2008	2010	2008	2010	2008	2010
Kraftigt berusad minst en gång per månad	18,6	16	29,2	29,5	44,7	41,9
Röker dagligen	14,7	14,7	12,9	14,3	38,4	41,1
Övervikt	11,4	12,2	10,0	10,5	17,8	16,6

Källa: THL, Statistik- och indikatorbanken SOTKANet 2005–2012

Samma fenomen beskrivs i den landsomfattande undersökningen av förväntat antal levnadsår, d.v.s. hur länge en ålderskohort skulle leva om dödligheten inte förändrades från det redan förverkligade: år 2007 var skillnaden i den förväntade livslängden för 35 år gamla män mellan den högsta och lägsta inkomstklassen 12,5 år. Motsvarande siffra för kvinnorna var 6,8 år. Ökningen av den alkoholrelaterade dödligheten bland personer i arbetsför ålder förkortade både kvinnornas och männens förväntade livslängd i den lägsta inkomstfemtedelen mellan åren 1998 och 2007. Dessutom bidrog cancersjukdomar bland kvinnor och hjärtsjukdomar bland män till de ökade skillnaderna. Befolkningen splittras, eftersom den förväntade livslängden för helsingforsborna och alla finländare samtidigt har förbättrats under hela 2000-talet.

Å andra sidan har många storstadsinvånare en mer påfrestande livsstil än invånare i det övriga landet. Detta syns exempelvis i alkoholbruket, för vilket det finns jämförande information endast på landskapsnivå. Institutet för hälsa och välfärd följer levnadsvanorna hos den finländska befolkningen i arbetsför ålder med hjälp av sin ”Undersökning om den finländska vuxenbefolkningens hälsobeteende och hälsa”. Av den arbetsföra befolkningen i Nyland använde 43 procent alkohol minst varje vecka år 2011, medan samma siffra bland den arbetsföra befolkningen i hela Finland var 37 procent. Alkoholrelaterade orsaker var den vanligaste dödsorsaken bland 30–64 år gamla män och 45–64 år gamla kvinnor i Helsingfors år 2011. Vad gäller andelen personer som röker dagligen fanns inga skillnader mellan nylänningarna och de övriga finländarna.

Offentliga och privata hälsotjänster används sida vid sida

Allt fler helsingforsbor använder offentliga och privata hälsotjänster sida vid sida. Läkartjänster inom den öppna primärvården är den mest använda läkartjänsten inom nästan

alla åldersgrupper i Helsingfors. År 2010 använde 47 procent av helsingforsborna läkartjänster inom den öppna primärvården och 31 procent använde läkartjänster inom den öppna specialistsjukvården. Samma år använde 35 procent av helsingforsborna privata läkartjänster.

År 2010 fick helsingforsbor som fyllt 85 år den relativt sett största andelen sjukhusvård. Av dessa invånare hade 44 procent vårdats på sjukhus och tyngdpunkten för vården låg på bäddavdelningsvård inom primärvården. Av 80–84-åringarna fick 35 procent sjukhusvård år 2010. Inom båda åldersgrupperna hade andelen personer som fick sjukhusvård minskat jämfört med år 2007.

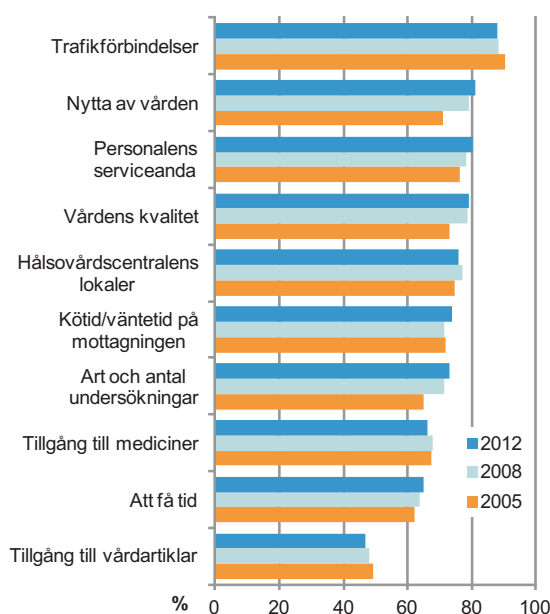
Hälsostationens vårdprocess fick toppbetyg av användarna, den allmänna opinionen är mer kritiska

I undersökningen av stadstjänster som genomfördes år 2012 tillfrågades besökare vid Helsingfors hälsostationer om hur nöjda de var med den erhållna tjänsten. Av de delområden inom hälsotjänster som frågorna gäller har tillgången till vårdplatser alltid fått bra betyg i Helsingfors, trots att hälsostationer har avvecklats och slagits ihop under årens lopp. I alla bostadsområden i Helsingfors finns dock en hälsostation på relativt nära håll eller längs smidiga trafikförbindelser.

Det centrala i resultaten är att själva vårdprocessen får bästa betyg. Vårdens nytta och kvalitet håller toppklass enligt dem som besökte hälsostationerna. Dessa aspekter har också förbättrats avsevärt sedan år 2005. Samma gäller undersökningens kvalitet och omfattning. Enligt stadsborna kunde dock förbättringar göras när det gäller att få en tid.

Användarna av offentliga tjänster har ofta en bättre bild av tjänsterna än den allmänna opinionen. Av helsingforsborna ansåg 43 procent att läkartjänsterna vid stadens hälsostationer var bra. Var femte hade ingen erfarenhet av hälsostationerna. När man låter bli att beakta dessa "vet ej"-svar, ansåg drygt hälften av helsingforsborna att läkartjänsterna vid hälsostationerna sköttes på ett bra sätt.

Figur 15. Tillfredsställelse (mycket eller ganska nöjd) med besök vid hälsovårdscentralen i Helsingfors 2005–2012 (n = 1 159 år 2012)

Källa: Undersökningen om servicen i städer och kommuner 2012

3 Den lokala differentieringen

Differentieringen av stadsdelarna är en del av storstädernas utveckling

Med lokal differentiering av stadsregioner avses en utveckling som leder till en särutveckling av stadsdelarna till följd av att invånargrupper med olika bakgrund, livssituation och livsstil bosätter sig i bostadsområden som är åtskilda från varandra. Differentieringsutvecklingen hänger samman med såväl bredare samhällsstrukturer som lokala skillnader i bostadsbeståndets regionala strukturer samt befolkningsökningen och flyttbesluten i olika invånargrupper. Dynamiken i den lokala differentieringen kan granskas utifrån olika dimensioner, varav de vanligaste är demografisk, socioekonomisk och etnisk differentiering.

Differentiering av stadsdelar på basis av befolkningsunderlag, arkitekturen eller bostadsbeståndets struktur är ett karakteristiskt drag för utvecklingen i storstäder. Differentieringen är inte enbart en negativ utvecklingsriktning. Differentieringen av befolkningsunderlag och bostadsbeståndet ger bostadsområdet en särpräglad image, vilket i bästa fall kan liva upp och berika stadsbilden.

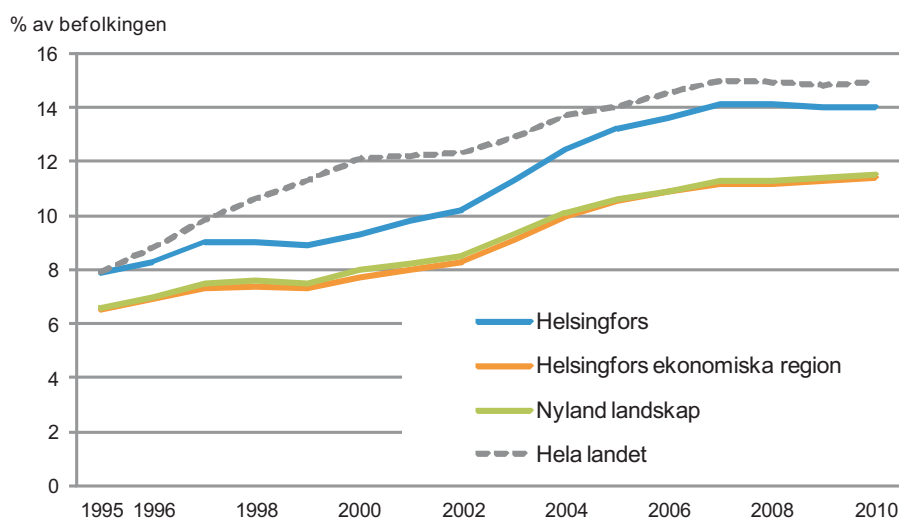
Differentieringsutvecklingen kan emellertid också ha negativa följder, om skillnaderna mellan bostadsområdena ackumuleras och börjar producera ökande lokala skillnader i välfärden i stadsregionen. I synnerhet kan en lokal anhopning av underprivilegerad befolkning – fattigdom, arbetslöshet och sociala problem – ha allvarliga mänskliga och samhälleliga konsekvenser. Negativ lokal differentieringsutveckling kallas segregation.

Helsingfors interna områdesindelning är tydlig – tecken på eftersatta bostadsområden?

Helsingfors har med tanke på den sociala och områdesvisa utvecklingen varit en synnerligen jämnt fördelad stad. De socioekonomiska skillnaderna hos befolkningen har i en internationell jämförelse varit små och bostadsområdena har haft en bred invånarbas och varierande strukturer i bostadsbeståndet. Ännu i början av 1990-talet var den utsatta befolkningen i Helsingfors inte kraftigt lokalt koncentrerad, utan snarare punktmässigt utspridd till vissa kvarter på olika håll i staden. Den djupa ekonomiska recessionen på 1990-talet och den efterföljande ekonomiska tillväxten förändrade Helsingfors stadsstruktur och förstärkte skillnaderna mellan bostadsområdena vad gäller befolkningens hälsa och den socioekonomiska strukturen. Vissa stadsdelar hamnade tydligt på efterkälken jämfört med andra bostadsområden i inkomst- och sysselsättningsutvecklingen efter recessionen.

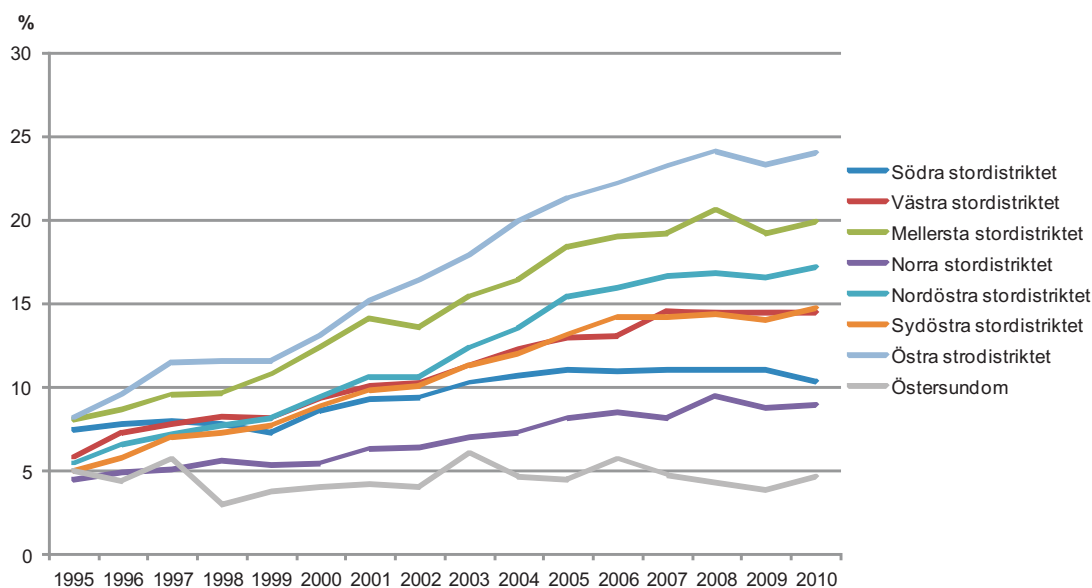
På 2000-talet har utbildningsnivån och den genomsnittliga inkomstnivån ökat en aning i Helsingfors. Inkomstskillnaderna mellan de hushåll som förtjänar minst och mest har inte ökat i någon stor omfattning (ginikoefficienten som beskriver inkomstskillnader varierar enligt perioder med ekonomisk uppgång och nedgång), men i synnerhet andelen hushåll med låg inkomst har ändå ökat kraftigt i Helsingfors. Detta syns främst som en snabb ökning av andelen barnfamiljer med låg inkomst. Även andelen invånare med invandrarbakgrund har ökat snabbt.

Figur 16. Hushåll med låga inkomster 1995–2010

Källa: Statistikcentralen, inkomstfördelning

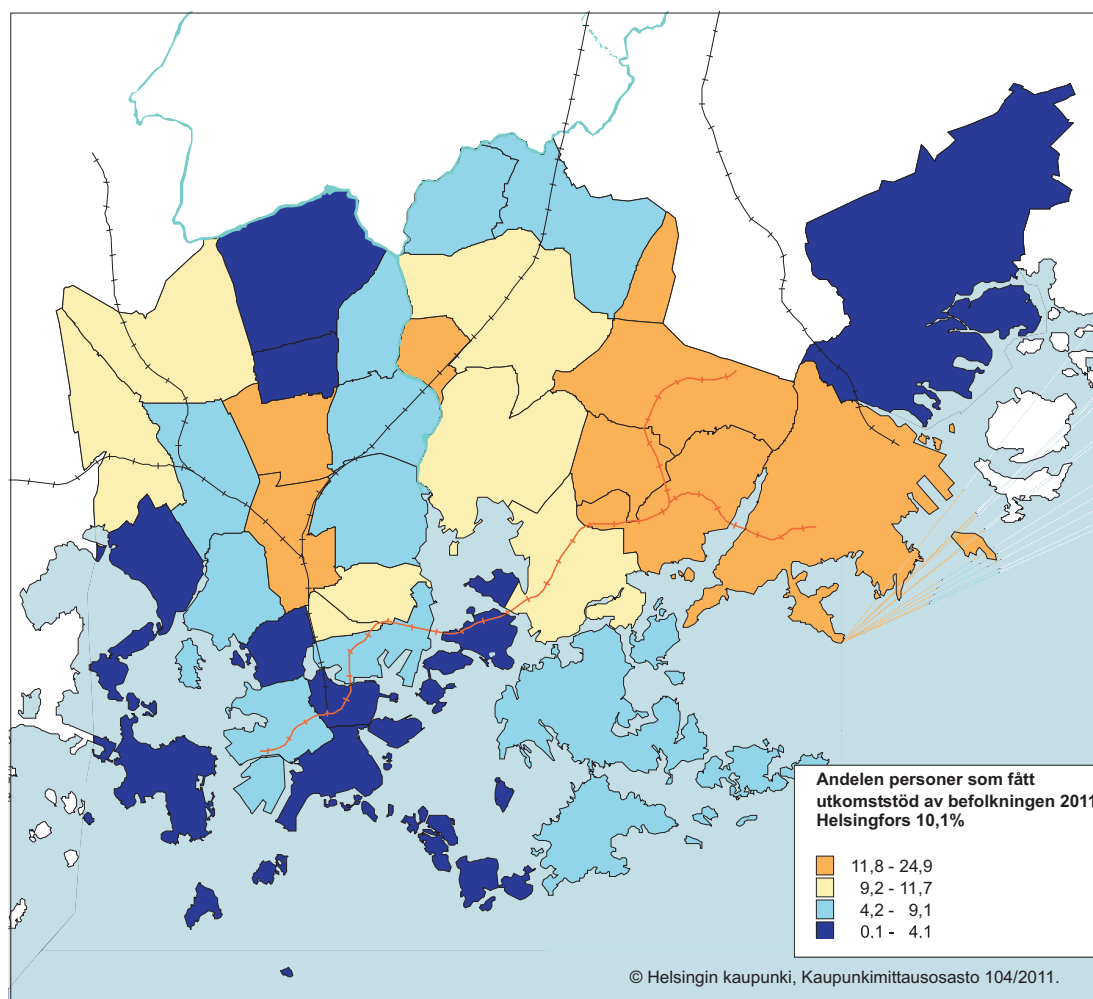
Figur 17. Låga inkomster bland 18-åringar (%) i Helsingfors enligt stordistrikt åren 1995–2010

Källa: Statistikcentralen, inkomstfördelning

Förändringarna i befolkningens socioekonomiska och etniska struktur syns i Helsingfors lokala struktur som en stabilisering av de lokala skillnaderna som rådde under recessionen på 1990-talet. I Helsingfors har en mycket tydlig lokal differentiering ägt rum – inte bara kvartersvis – utan också när man granskar distrikten och delområdena. De lokala skillnaderna i bland annat befolkningens hälsa och välfärd, utbildnings- och inkomstnivå, arbetslösheten samt andelen invandrare är tydliga. Exempelvis polariserades distriktet i Helsingfors tydligt år 2011 vad gäller personer som får utkomststöd. Som högst var andelen personer med utkomststöd till och med en fjärdedel av invånarna i området. Som lägst var andelen 0,1 procent (genomsnittet i staden är 10 procent). Nästan lika stora lokala skillnader kunde konstateras i andelen barn mellan 0 och 17 år som var klienter inom barnskyddet. Andelen varierade mellan 1 och 23 procent i olika distrikt (genomsnittet är 9 procent). Även de lokala skillnaderna i arbetslöshetsgraden bland ungdomar un-

Karta 2. Utkomststödstagare områdesvis 2011

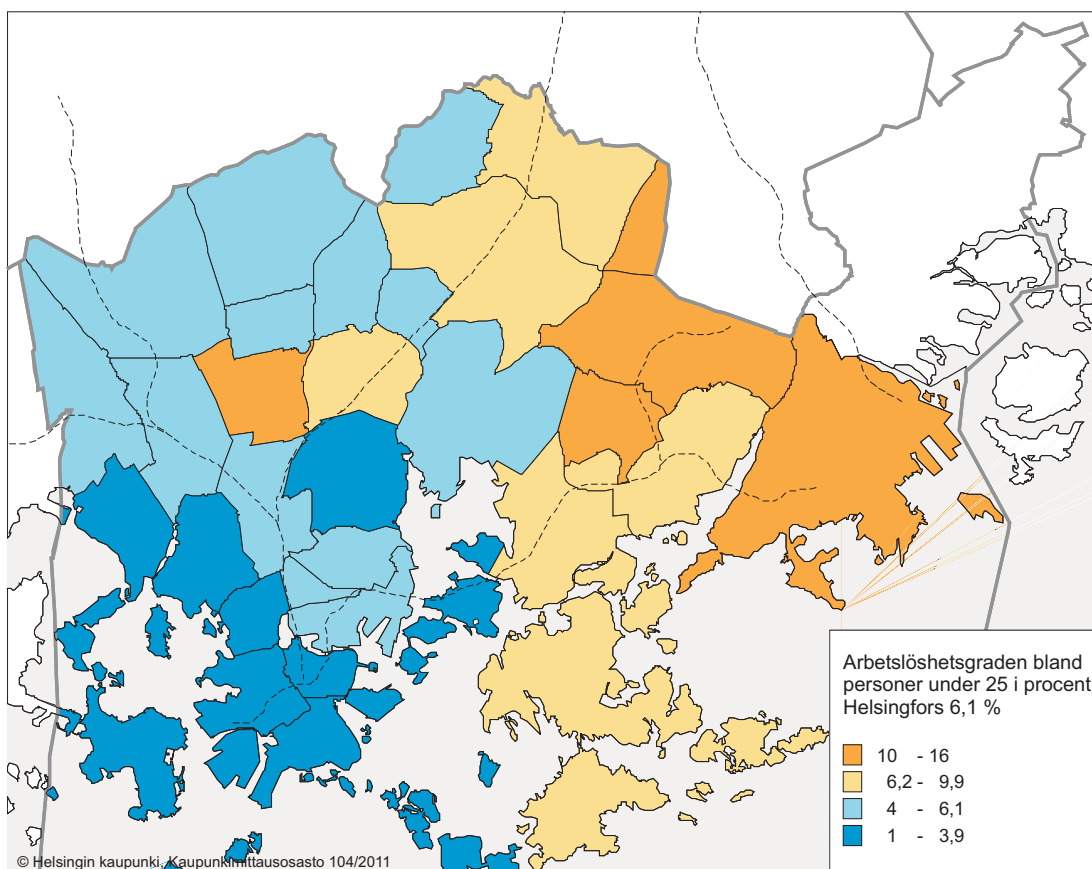
Källa: Helsingfors stads socialverk

der 25 år var relativt stora i Helsingfors. Arbetslöshetsgraden bland ungdomar varierade mellan 1 och 16 procent i de olika distrikten år 2011 (genomsnittet var 6 procent).

Ett tecken på att de lokala skillnaderna stabiliserats är framför allt att differentieringens lokala struktur lokaliseras väldigt lika i Helsingfors när den mäts med olika indikatorer. Med andra ord är det så att de stadsdelar som framträder som områden med hög arbetslöshet eller låg utbildningsnivå får de högsta värdena även med indikatorer som granskar exempelvis andelen invandrare, ungdomsarbetslöshet eller t.ex. personer som får bostadsbidrag. Detta försätter stadsdelarna i olika ställning sinsemellan bland annat med tanke på lokala servicebehov.

Skillnaderna mellan stadsdelarna i fråga om befolkningens socioekonomiska och etniska struktur kan i hög grad anses vara en följd av lokala skillnader i bostadsbeståndets struktur. Den del av befolkningen som har låg inkomst eller annars klarar sig sämre på arbetsmarknaden placerar sig typiskt i sådana områden i städerna där det är lättast att få (hyres-)bostäder till rimligt pris. En lokal koncentration av den utsatta befolkningen – i synnerhet arbetslöshet, beroende av utkomststöd och olika sociala problem – kan också berätta om differentierade flyttbeslut i hushållen och därmed förknippade segregationsprocesser som, om de drar ut på tiden, ytterligare kan fördjupa de lokala skillnaderna. Bostadsområden som blivit invandrar täta har förlorat ursprungsbefolkning till områden där andelen personer som talar ett främmande språk är mindre. Invandrare har flyttat in i stället för familjer som tillhör ursprungsbefolkningen.

Karta 3. Arbetslöshetsgraden bland unga (%) i Helsingfors enligt basdistrikt 2011

Källa: Statistikcentralen, Arbets- och näringsministeriet

Skillnaderna mellan områden som tillhör ytterligheterna ökar en aning

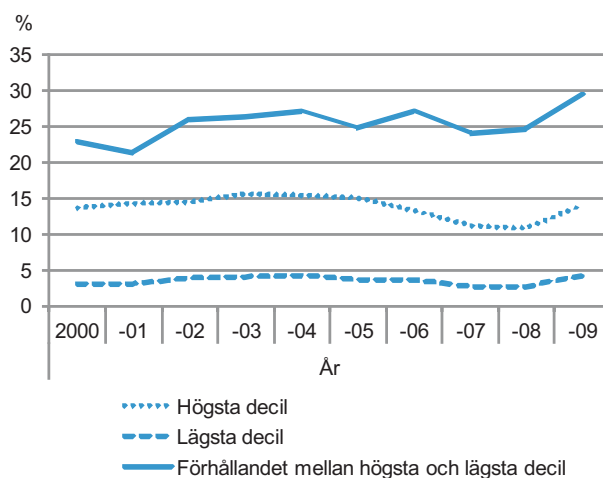
En granskning av den sociala utvecklingen i stadsdelarna i Helsingfors visar att de lokala skillnaderna i befolkningens socioekonomiska och etniska struktur inte håller på att försvinna. Snarare har skillnaderna förstärkts en aning under 2000-talet mellan de områden som tillhör ytterligheterna. Detta syns ytterst tydligt när man granskar de högskoleutbildades andel av de inflyttade per delområde. Den allt högre allmänna utbildningsnivån i Helsingfors syns också i utvecklingen av områden med en lägre utgångsnivå åren 2000–2012. Andelen högutbildade har dock ökat långsammare i de områden som tillhör den lägsta tiondelen (en ökning på 1,7 procentenheter) jämfört med de områden som tillhör den högsta tiondelen (en ökning på 8,4 procentenheter).

Även vad gäller arbetslöshetsgraden har de lokala skillnaderna ökat mellan de områden som tillhör den högsta och lägsta tiondelen, oberoende av den årliga variationen som kan skönjas i arbetslöshetsgraden. De stora skillnaderna i arbetslöshetsgraden enligt område, som härstammar från 1990-talet, visar således inga tecken på att försvinna – snarare tvärtom. Som högst steg arbetslöshetsgraden i Helsingfors till 16 procent år 2009 granskat per delområde, då den genomsnittliga arbetslöshetsgraden i områdena som tillhör den högsta tiondelen varierade mellan 10,9 och 15,5 procent åren 2000–2009. Motsvarande variation i den lägsta tiondelen var 3,0–4,2 procent.

Skillnaderna mellan stadsdelarna har förstärkts också vad gäller befolkningen med invandrarbakgrund (som talar ett främmande språk). Antalet personer som talar ett främmande språk ökade i Helsingfors åren 2000–2012, i synnerhet i de områden där det redan bodde relativt många invandrare. Andelen personer som talar ett främmande språk ökade snabbare än genomsnittsnivån i staden, framför allt i förortszonen i stadens östra och nordöstra samt sydöstra och nordvästra delar.

Granskningen av de socioekonomiska och etniska skillnaderna kan också anknytas till den upplevda säkerheten i bostadsområdena. Trivselen och säkerheten påverkar den sociala balansen i staden. Den upplevda säkerheten – eller uppfattningen om hur otrygga olika områden är – kan påverka hur attraktiva områdena är som bostadsort. Mellan åren 2003 och 2009 har den upplevda säkerheten i det egna bostadsområdet i Helsingfors i genomsnitt förbättrats. Också i områden som upplevts som otryggast har det skett en positiv utveckling, men eftersom utvecklingen har varit ännu snabbare i områdena som upplevts som tryggast har de relativa skillnaderna mellan områdena ökat. De absoluta skillnaderna mellan ytterligheterna har minskat en aning, vilket innebär att den lokala strukturen beträffande upplevelserna av otrygghet har förblivit så gott som oförändrad.

Figur 18. Arbetslöshetsgraden i Helsingfors: högsta och lägsta decil samt förhållandet mellan dessa åren 2000–2009

Källa: Helsingforsregionens områdesserier

De lokala skillnaderna i Helsingfors är måttfulla i en internationell jämförelse

Trots en stabilisering och i viss grad en förstärkning av de lokala skillnaderna är differentieringsutvecklingen i stadsdelarna i Helsingfors fortsättningsvis måttfull jämfört med utvecklingen i många storstäder i Europa eller Nordamerika. I Helsingfors har inga sådana kraftiga lokala och sociala skillnader uppstått som leder till att hela bostadsområden profileras uteslutande som koncentrationer med hög fattigdom och arbetslöshet. Tillsvidare finns det inte heller några bostadsområden med invandarmajoritet i Helsingfors. Som högst ökade emellertid andelen invånare med invandrarbakgrund (som talar ett främmande språk) i delområden av Helsingfors till 29 procent år 2012.

Ur stadsutvecklingsperspektiv kan den nuvarande utvecklingsriktningen, som visar att den utsatta befolkningen, tenderar koncentrera sig till ett antal områden, också anses vara en utmaning. Låga inkomster, låg utbildningsnivå, högre arbetslöshet än genomsnittet samt olika problem förknippade med hälsa och livskontroll påträffas i stor utsträckning i samma stadsdelar i Helsingfors. Även invandrarnas andel blir i typiska fall högre än genomsnittet i dessa stadsdelar. Samtidig socioekonomisk och etnisk differentiering av bostadsområden innebär olika typer av utmaningar för områdenas utveckling och utvecklingen av servicestrukturen i de olika stadsdelarna i Helsingfors. Med tanke på förebyggande av segregationsutvecklingen är det viktigt att stöda en positiv utveckling av bostadsområdena.

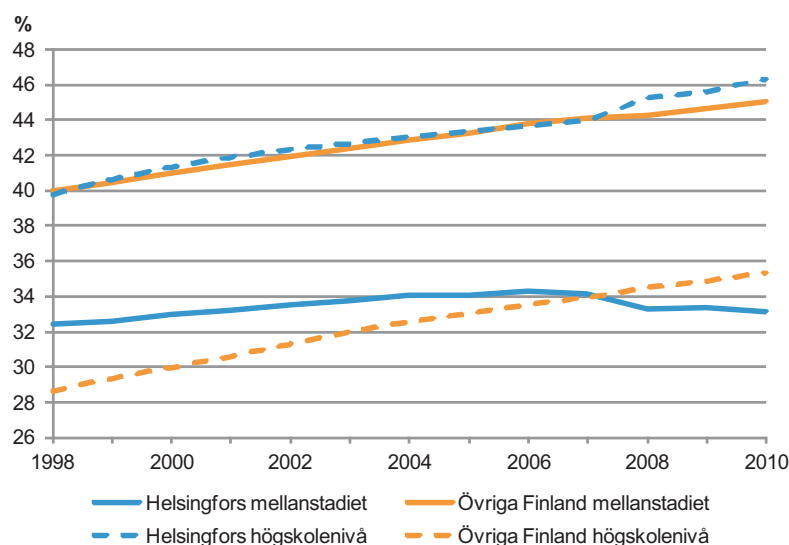
4 Ekonomin

Ett växande och allt mer internationellt nationalekonomiskt lokomotiv

Helsingforsregionens betydelse för Finlands nationalekonomi har ökat betydligt under de senaste decennierna. Från år 1980 till år 2008 ökade regionens andel av Finlands bruttonationalprodukt med en fjärdedel till över en tredjedel. Helsingforsregionens kärna, huvudstadsregionen (Helsingfors, Esbo, Vanda och Grankulla), med en areal som utgör endast 0,25 procent av hela Finlands areal och där 19 procent av landets befolkning bor, producerar 30 procent av Finlands bruttonationalprodukt.

Bakgrunden till utvecklingen är en ekonomisk strukturförändring där de större stadsregionernas andel av nationalekonomi ökar. Produktivitet fördelarna leder till att arbetsplatser uppstår, vilket för sin del syns som en flyttningsrörelse till de största stadsregionerna. Uppkomsten av produktivitet fördelarna är en följd av både stadsregionens storlek och branschkoncentrationernas tillväxt. Många av de för stadsekonomin centrala branscherna kräver en hög utbildningsnivå, vilket å sin sida syns som en betydligt större andel högt utbildade än i det övriga landet. Andelen personer som avlagt högre högskoleexamen uppgick år 2010 till 19,3 procent i Helsingfors, då andelen var 8,3 procent i resten av landet (Helsingforsregionen ej medräknad). Å andra sidan bor det relativt sett fler människor i Helsingfors än i det övriga landet som saknar examen utöver grundskolan. Andelen personer som avlagt yrkesexamen på andra stadiet är däremot betydligt lägre i Helsingfors (cirka 20 procent) än i resten av landet. Den stora andelen vuxna som endast har avlagt gymnasieexamen berättar å sin sida om Helsingfors roll som en betydelsefull studiestad.

Figur 19. Andelen personer som avlagt examen på mellanstadiet eller på högskolenivå av befolkningen i åldrarna 25–64 åren 1998–2010

Källa: Statistikcentralen

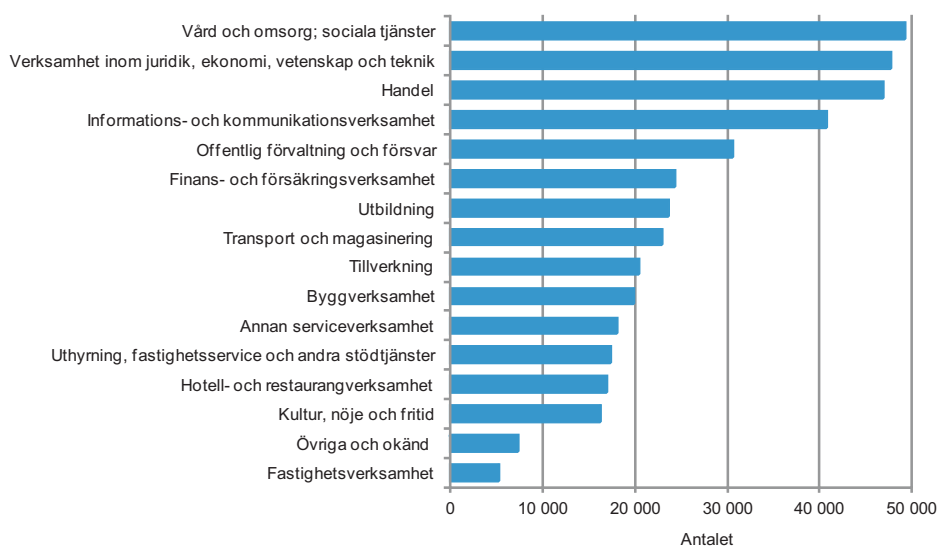
En mångsidig näringsstruktur

Helsingforsregionens näringsstruktur är mångsidig, vilket är en styrka i en allt mer globaliserad och ständigt föränderlig ekonomi. Servicebranschernas andel är klart högre än landets genomsnitt, samtidigt som förädlingens och primärproduktionens andel är mindre än genomsnittet i landet. Till specialiseringsbranscherna inom näringslivet i Helsingfors kan man räkna informationssektor, företagstjänster, turism- och inkvarteringsbranscher samt rekreations- och kulturbranscher. Också Helsingfors roll som centrum för förvaltningen och beslutsfattandet syns i indikatorerna som mäter specialisering. Helsingforsregionens fördel i förhållande till det övriga landet har varit att de starka tillväxtbranscherna inom nationalekonomin är väl representerade i Helsingforsregionens näringsstruktur. Trots detta är utvecklingen i Helsingforsregionen inte immun mot konjunkturväxlingar. Helsingfors specialisering inom bl.a. företagstjänster innebär samtidigt att Helsingforsregionens ekonomi har en stark koppling till exempelvis konjunkturutvecklingen inom industrin. Sysselsättningsutvecklingen varierar i takt med konjunkturväxlingarna, vilket också påverkar den kommunala ekonomin via ackumulerade skatteintäkter. Exempelvis var minskningen av den totala produktionen som inträffade år 2009 lika stor i Helsingforsregionen som i hela landet i genomsnitt, d.v.s. 8,4 procent.

I Helsingforsregionen är värdeökningen av produktionen per invånare 40 procent högre än genomsnittet för hela landet, och skillnaden jämfört med resten av landet är ännu större. Skillnaden per arbetande person är över 20 procent. I Helsingforsregionen utjämnas dock skillnaden i förhållande till det övriga landet av skatterna och inkomstöverföringarna, eftersom skillnaden efter att dessa faktorer har beaktats minskar till 16 procent per invånare. Dessutom minskar skillnaden mellan Helsingforsregionen och resten av landet troligtvis ytterligare på grund av de lokala skillnaderna i prisnivån för olika nyttigheter.

Servicevärdnaderna har en central roll i Helsingforsregionens ekonomi. Som en följd av strukturförändringarna inom ekonomin och urbaniseringen erbjuder servicesektorn flest arbetsplatser av alla ekonomiska sektorer. Ur ett inkomstfördelnings- och utkomstperspektiv bör man beakta att en del arbetsplatser inom servicesektorn är lågavlönade. Dessutom har produktivitetens utvecklingen inom servicesektorn varit relativt anspråkslös i

Figur 20. Arbetsplatser enligt huvudgruppen i Helsingfors 2011

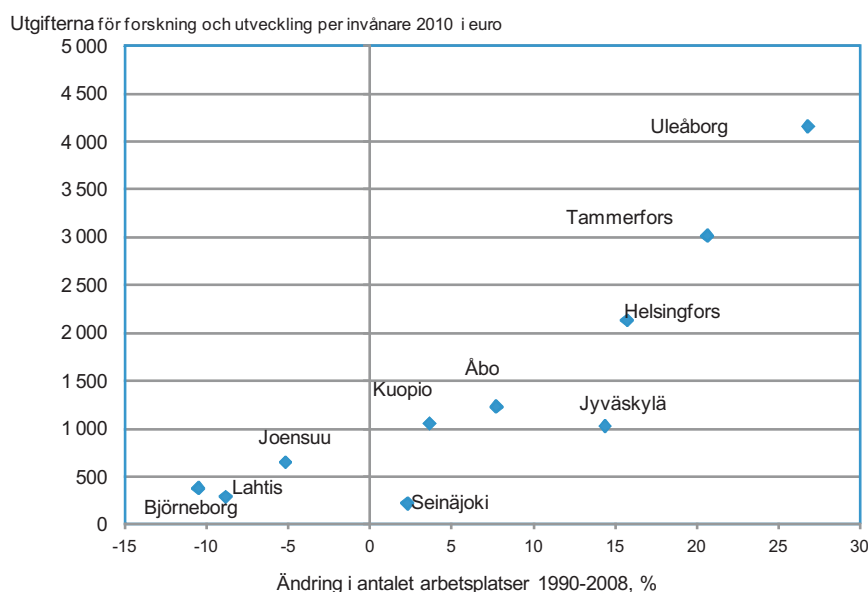

Källa: Statistikcentralen, arbetskraftsundersökning

Finland i en internationell jämförelse. Likväl har just produktivetsutvecklingen en avgörande betydelse för regionekonomin framgång och möjligheten att uppnå en hög levnadsstandard. En välutvecklad servicesektor, exempelvis inom branscher som tillhandahåller informationsintensiva företagstjänster (KIBS), ökar också produktiviteten i den industriella verksamheten.

Innovationer har en central roll i ökningen av produktiviteten. I praktiken är det fråga om forsknings- och utvecklingsverksamhet. På basis av material där finländska stadsregioner jämförs mellan år 1990 och år 2008 har forsknings- och utvecklingsutgifter ett klart positivt samband med ett ökat antal arbetsplatser i stadsregionen. Även om Tammerfors och Uleåborg hade högre kalkylmässiga forsknings- och utvecklingsutgifter per invånare än Helsingfors, utgjorde Helsingforsregionen som helhet ändå ett tydligt spetsområde för forsknings- och utvecklingsverksamhet. Av alla utgifter för forsknings- och utvecklingsverksamheten i Finland användes 42 procent i Helsingforsregionen. Om man mäter forsknings- och utvecklingsutgifternas andel av bruttonationalprodukten var Helsingforsregionen ett spetsområde även på EU-nivå. Bevarandet och utvecklingen av innovationsmiljön är likväl förknippat med betydande osäkerhetsfaktorer. Åtstramningen av den offentliga ekonomin påverkar oundvikligen tillgången på forsknings- och utvecklingsresurser. Innovationsverksamhet och utbildning har central betydelse som en del av den ekonomiska konkurrenskraften. Utan kunnig, utbildad arbetskraft uppstår inga innovationer och det går heller inte att dra kommersiell nytta av befintliga innovationer.

Figur 21. Ändring i antalet arbetsplatser (%) 1990–2008 samt utgifterna för forskning och utveckling per invånare 2010, de tio största ekonomiska regionerna mätt i antalet arbetsplatser

Källa: Statistikcentralen, sysselsättningsstatistik och statistiken över forskning och utveckling

De regionala arbetsmarknadernas dragningskraft – pendling och flyttningsrörelse

Helsingforsregionen bildar ett enhetligt arbetsplatsområde, vars arbetsplatsstruktur är betydligt mer koncentrerad än bostadsstrukturen. Vid sidan av Helsingfors innerstad finns det viktiga arbetsplatskoncentrationer i Esbo och Vanda. I synnerhet koncentrationen av kontorsarbetsplatser har varit och är fortsättningsvis stark. Däremot har arbets-

platsstrukturen inom t.ex. handeln utvecklats i en mer splittrad riktning i takt med att bosättningen har utvidgats.

Ett karaktärsdrag för arbetsmarknaderna i regionen är arbetskraftens stora rörlighet över kommungränserna. Exempelvis kom cirka 169 000 arbetstagare från andra kommuner till Helsingfors, där det år 2011 fanns totalt cirka 408 000 arbetsplatser, och på motsvarande sätt arbetade omkring 70 000 helsingforsbor utanför Helsingfors. Arbetsplatsområdet har också vuxit avsevärt under årens lopp. På samma sätt har arbetsmarknadens dragningskraft för sin del ökat den internationella flyttningsrörelsen till regionen. Många av de arbetsplatser som uppstått inom servicesektorn har fyllts av arbetstagare med invandrarbakgrund. Exempelvis strömmar stora mängder arbetskraft till regionen från Estland.

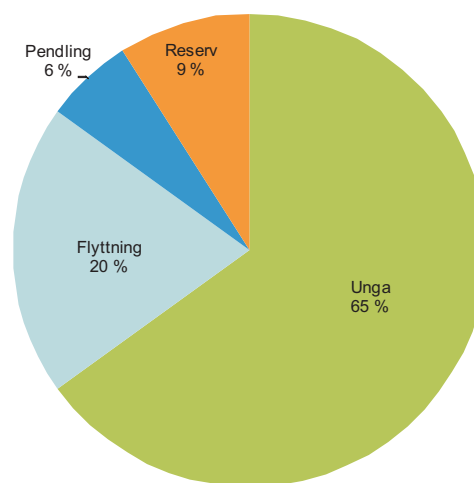
Tillgången på arbetskraft kommer att vara ett stort problem under de närmaste decennierna. Det är fråga om ett demografiskt arbetskraftunderskott som är oundvikligt. Visserligen kommer den att nå sin fulla kraft först i slutet av årtiondet. Uppfyllandet av arbetskraftsbehovet i Helsingforsregionen stöder sig av tradition på både de egna unga åldersklasserna och utomstående hjälp utanför regionen. Detta behov kommer att vara ännu större i framtiden. Med hjälp av modeller för att förutse behovet av arbetskraft har man beräknat att regionen behöver cirka 20 000 nya arbetstagare varje år. Av dessa kommer endast drygt 13 000 från de egna unga åldersklasserna i regionen. Resten är beroende av flyttningsrörelsen och pendlingen. Vid riktandet av utbildningen hamnar man också i en valsituation. Det nuvarande utbildningsutbudet motsvarar nödvändigtvis inte framtida behov. Inom vilka branscher finns det tillräckligt många studerande och till vilka branscher ska samhället styra utbildningsplatserna?

Sysselsättningsgraden i Helsingfors var 73,9 procent år 2011. Även om sysselsättningsgraden är högre än i resten av landet (68,6 procent), finns det ännu utrymme för en ökning av sysselsättningsgraden när den jämförs t.ex. med tiden före recessionen på 1990-talet. Det är sedan en annan fråga hur den arbetskraftsreserv som de arbetslösa utgör ska kunna komplettera den sysselsatta arbetskraften i praktiken. Arbetslöshetsgraden i Helsingfors ökade mellan år 2008 och år 2011 med 1,7 procent till 6,8 procent och antalet långtidsarbetslösa i staden uppgick till nästan 6 000. Inom vissa invandrargrupper är arbetslösheten avsevärt högre än inom andra grupper. Detta är både en utmaning och en möjlighet.

Helsingforsungdomarnas ställning på utbildningsmarknaden, som är ett steg mot arbetslivet, är inte alltid lätt. Inte alla Helsingforsungdomar klarar sig i konkurrensen om utbildningsplatser med ungdomar från andra kommuner. I Helsingfors finns det klart fler 25-29-åringar som saknar yrkesinriktad fortbildning än i resten av landet. Visserligen kan detta också återspegla arbetsmarknadens dragningskraft. Nästan 15 procent av Helsingforsungdomarna mellan 15 och 24 år hamnade utanför utbildningssystemet år 2010. Detta innebär 9 450 personer. Dock ökar just en yrkesinriktad examen i betydande utsträckning sannolikheten att få sysselsättning, ännu mer i Helsingfors än i det övriga landet.

Med tanke på arbetsmarknadens funktion är både bostadsutbudet och ett fungerande trafiksystem centrala faktorer. När det gäller flyttningsrörelsen måste ett tillräckligt bostadsutbud garanteras för att möjliggöra sysselsättning. Den kraftiga höjningen av bostadspriserna och hyrorna samt den avstannade ökningen av bostä-

Figur 22. Arbetskraftens tillräcklighet i Helsingforsregionen fram till år 2020

Källa: Seppo Montén (2010) Koulutus ja työvoima. Helsingin seutu 2020. Osaamisella kohti tulevaisuutta

dernas rymlighet skvallrar om en tuff bostadsmarknad. Eftersom arbetsmarknaderna i metropolområdet inte består av små segment som är oberoende av varandra och arbetstagare som bor granne med sina arbetsplatser, är ett fungerande trafiksystem en ovillkorlig förutsättning för att arbetsmarknaden ska fungera effektivt.

Den kommunala ekonomins tillstånd och utmaningar

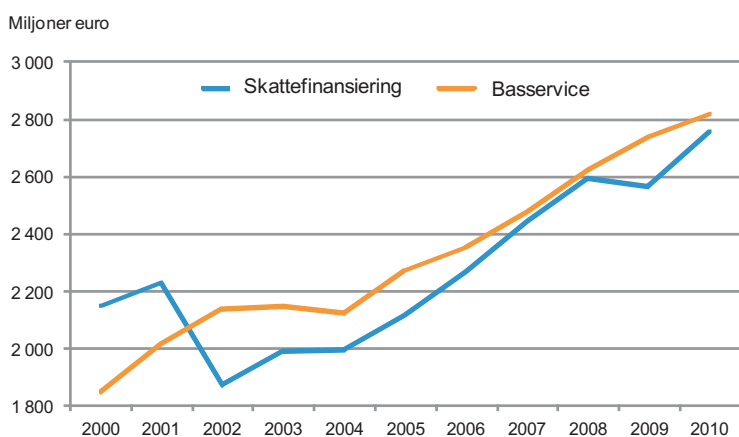
I Finland är kommunerna ett centralt verktyg för att förverkliga välfärdsstaten. Hos oss har kommunerna ett mycket brett uppgiftsfält och samtidigt är kommunernas egen beslutanderätt synnerligen begränsad när det gäller många tjänster. Efter att den statliga ekonomin balanserades efter recessionen på 1990-talet, har kommunernas ekonomi varit föremål för en växande skuldbörda. Detta orsakas bland annat av att kommunerna har fått nya uppgifter och att avdragen i beskattningen har ökat. Ett särdrag för Helsingfors i förhållande till största delen av de övriga kommunerna i Finland är dessutom stadens stora beroende av skatteintäkter. Det har blivit Helsingfors roll att agera som den största nettobetälaren i systemet för utjämning av skatteintäkterna mellan kommunerna. Reformerna av systemet har tidvis lett till stora inkomstförluster. I sin egen verksamhet har Helsingfors strävat efter att dämpa utgiftsutvecklingen och lyckades också med det åren 2003-2004 utan några betydande nedskärningar i de offentliga tjänsterna. Skattesatsen har dock höjts redan två gånger i Helsingfors under de senaste tio åren.

Utmaningarna för Helsingfors kommunala ekonomi kommer att vara betydande i framtiden. Kostnadsnivån för många offentliga tjänster överskrider fortfarande den nationella nivån och även nivån i de viktigaste jämförelsestäderna. Dessutom kan kommunernas statsandelssystem åtminstone inte i sin nuvarande form på ett bra sätt beakta det tryck som storstadsfenomen, t.ex. den stora andelen invandrare, orsakar på stadens utgifter. Även om invandrarna har en central betydelse för att tillgodose behovet av arbetskraft, är invandringen inte till någon större hjälp när det gäller att balansera den offentliga ekonomin. I framtiden kommer befolkningen också att åldras i Helsingfors och Helsingforsregionen. Detta innebär en dubbel utmaning för den kommunala ekonomin. Samtidigt som den allt äldre befolkningen orsakar ökade social- och hälsovårdskostnader inom den offentliga sektorn, ökar den också behovet av arbetskraft inom vårdbranscherna och konkurrensen om den allt knapphändigare arbetskraften.

Stadens tillväxt förutsätter omfattande investeringar. Årsbidraget inom Helsingfors

kommunala ekonomi har emellertid inte sedan början av 1990-talet räckt till för att täcka investeringarna. Affärsverken, i synnerhet Helsingfors Energi, har en central roll när det gäller att balansera den kommunala ekonomin. År 2011 var dessa intäkter 226 miljoner euro. De extra inkomstföringar som Helsingfors Energi har gjort från och med år 2003 har varit viktiga för att balansera Helsingfors stads ekonomi. I sin helhet motsvarade affärsverkens inkomstföringar till stadens kassa intäkten av cirka två kommunalskatteprocent år 2011.

Figur 23. Skattefinansiering och basservice i Helsingfors, i miljoner euro 2000–2010

Källa: Statistikcentralen, Kommunförbundet

Helsingfors tillstånd och utveckling 2013

Sammandrag

Publikationen Helsingfors tillstånd och utveckling 2013 är ett sammandrag av den finskspråkiga publikationen Helsingin tila ja kehitys 2013. I sammandraget presenteras i korthet fyra aktuella teman: befolkningen i Helsingfors, Helsingforsbornas välfärd och service, den lokala differentieringen och ekonomin.

Beställningar
tel. 09 310 36293

Internet
www.hel.fi/tietokeskus